

(427) DE 1928 K 944 L514
ORATORIS INSTRUMENTO
PHILOSOPHICO

AD CAP. XXXI. DIALOGI

DE
CORRUPTA ELOQVENTIA

ITERVM DISPVTABIT

THEODORVS IOANNES ABRAHAM
SCHV TZE

A. M. SCHOLAE VITEBERGENSIS CON-RECTOR

D. MAII MDCCLXIX.

H. L. Q. C.

RESPONDENTE

CAROLO GOTTLIEB VVALTHERO

OELSENGRVNDO MISN. THEOL. CVLT.

VITEBERGAE
EX OFFICINA GERDESIANA.

1769

GRATORIS INSTRUMENTO

PHILOSOPHICO

CONFERENTIA THEOLOGICA

THEODOBUS IOHANNES ABRAHAM

SCHULZE

A. M. SCHOLAE WITTEBERGENSIS CON-RECTOR

PATRO GOTTFRID WALTHERO

WITTEBERGA
DE OFFICINA G. ROEMER

DE
ORATORIS INSTRUMENTO PHILOSOPHICO
DISPUTATIO ALTERA.

Quam nuper publicae luci exposui disputationem, ea *Prioris con-*
mente scripseram, vt, quantum ad eloquentiam *tinuatio.*
fecerit dialectice, a Stoicis praesertim culta,
proponerem. Qua in re nouimus, quod in tali
negotio difficile factu est non committere, ita
nos aliquoties locutos esse, quasi dialectices dignitatem et veteris, et nostrae, quam logicam dicunt, animus fuerit commendandi. Dialectices autem, quam antiqui tradiderunt, cum longe alia sit forma, ac logices quidem apud nos; etiam, vbi origo et breuitatis istius velut incunabula indaganda erant, de illorum philosophorum differendi ratione necessaria haud neglexerimus addere: facile, vel me tunc nihil monente, animaduersurum lectorem fuisse puto, quae a nobis quidem dicta fuerint, ad solos veteres siue oratores, siue philosophos spectasse.

F

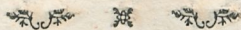
Classis. Igitur exposita seuera Dialecticorum breuitate, pergimus nunc differere, quae de Peripateticis dicere tum non uocabat. Atque hos in Dialogo, in quo explicando nostra uersatur opera, donec ad iuniorem philosophiam, uetere descripta, uentum fuerit, commendari meminerimus, quod fusam, et aequalem, et ex communibus ductam sensibus orationem sumministrarint. Quare nostra de iis oratio describetur in duas partes: quarum altera, quid de Peripateticis dicatur, interpretabitur; altera demonstrabit, causae quid sit, cur dicatur.

§. VIII.

Fusa et aequalis oratio quomodo interpretanda.

Ac primus quidem locus requirit uerborum explicationem: quam quilibet uidet in eo positam esse, ut, quid sit oratio fusa, quid aequalis, quid denique ex communibus ducta sensibus, declaretur. Vnamquamque enim, quae a ratione suscipiatur, institutionem de aliqua re, debere a definitione, non subtili illa quidem, et secundum Dialecticorum praecepta facta, sed apta et minime obscura proficisci, dixit non modo is, a quo suo in genere optima disputationes relictæ sunt, sed ii etiam omnes uno fatentur ore, qui sciunt, eum haud pessime secutos, sese non male scripsisse. Hoc uero forsitan quibusdam ineptum uidebitur atque alienum, de uerbis exponi, quae trita sint, et satis uisitata. Quid enim uulgatius, oratione fusa? quid magis in ore, quam sensus communis? Est istud uero aliud, sed nequaquam iste tam frequens usus efficit, ut intelligatur, quid sit id, de quo in Dialogo disputetur. Nam omnino illud sciendum est atque tenendum, quod olim a uiris doctis traditum est, nostra uero aetate sapienti consilio repetitum, atque adeo propagatum ab Ernesto, qui mihi quidem uir abundans interpretandi laudibus uidetur: nimirum uidentem esse, ne in ornata tropis oratione, uerbis utcumque intellectis, aut cum

cum aliis, aequè obscuris, permutatis, iustam te putes assequi sententiam, nihilo secius anceps postremo aditurus periculum errandi turpiterque labendi. Etenim ea, quae in tropis saepius inest similitudo, dum imaginandi vim abripit et intendit, uti solis radii oculos corporis praefringunt, ita mentis aciem illa quoque habet, nihil prorsus tale opinantem. Nos hic minus cauemus periculum; et quamuis de sua aequalique oratione disputatio nulli pestifero et capitali, quo excaecati caligemus, errori pateat; subuerendum tamen est, ne res leues neglexisse poeniteat, cum vel specimen negligentiae dedisse arguamur, vel in maioribus negotiis similis negligentiae poenas daturi, sero sapere videamur. Ita operam adhibebimus, ut, quid velint sibi ea verba, plene assequamur. Solemus inter legendum, ad verbum aliquod translatum delati, primo circumspicere, num aliud forte addit, quod nativa sua significatione illius accepti vim notionemque doceat. Cum enim optimi scriptores, et graeci, et latini, ita loqui soliti fuerint, ut saepissime tropos, adiunctorum verborum proprietate, ipsi legentibus faciles intellectu sisterent: haec expediundae superandaeque difficultatis ratio est cum minime difficilis, tum vero ad fidem longe tutissima. Quare in nostro loco mentem aduertimus ad voces *aequalis et ex communibus ducta sensibus*. Licet autem confestim intelligere, hoc de communibus sensibus, aut orationis aequalitate, vel aliud quid innuere, quam fufum illud, vel certe aequè obscurum esse. Primum enim oratio ex sensibus communibus diuersa est necessario ab aequali, deinde in pronuntiando quidem aequalitatem, *ne sermo subsultet imparibus spatiis ac sonis, miscens longa breuibus, grauiacutis, elata submissis, et inaequalitate verborum omnium, sicut pedum, claudicet*, memini commendare Quintilianum (Inst. lib. XI. 3.) in dicendo vero quid sit aequale, nunquam

ego quidem me legere commenini. Non enim sufficit, de
 membrorum gratia aequalium cogitare: qualia haec sunt Ci-
 ceronis, laudante Quinctiliano: (l. c. IX. 3.) *si quantum in
 agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque iu-
 diciis impudentia valeret: non minus nunc in causa cederet A.
 Caecina S. Aebutii impudentiae, quantum in vi facienda cessit
 audaciae.* aut quale eiusdem habes exemplum pro Archia
 c. VIII. *Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam
 expetunt: nos hunc viuum, qui et voluntate et legibus noster
 est, repudiamus?* aut cap. X. *Ergo illum, qui haec fecerat,
 Rudium hominem, maiores nostri in ciuitatem receperunt: nos
 hunc Heracliensem, multis ciuitatibus expetitur, in hac au-
 tem legibus constitutum, de nostra ciuitate eiciemus?* Nam,
 hoc si statuimus, non satis apta scriptoris nostri sententia pro-
 deat hunc in modum: qui compressae atque contractae fidem
 habent orationi, apud hos proderit dialecticam imbibisse; qui
 vero aequalium membrorum structura delectantur, eorum qui-
 dem, si Peripateticis, locorum in omnem disputationem pa-
 ratorum artificibus, operam studiumque tuum addixeris, ani-
 mi a te mouebuntur. Quid, quare, loci ad illam elocutionis
 similitudinem? num periodi alieniores a copia, quam mem-
 bra? suntne potius illae similiter crebrae in copia, atque haec?
 Quomodo membrorum aequalitas cum breuitate iungitur dia-
 lectica? Et quid multa? hoc, opinor, Dialogo non congruit.
 Loquitur in eo Messala de causis eloquentiae a vetere gloria
 declinantis. Parentes negligentiae, et praecipientes inscien-
 tiaee accusat. (cap. XXVIII. seq.) Ciceronis exemplum, omnes
 philosophiae partes penitus callentis, Achaiaem et Asiam, vt
 omnem artium varietatem complecteretur, peragrantis, nullius
 ingenuae artis scientiam ignorantis, commemorat. (c. XXX.)
 Pergit postmodum: cognitam naturam humanam et vim virtu-
 tum,

tum, prauitatemque vitiorum, et intellectum eorum, quae nec in virtutibus, nec in vitiis numerentur, haec qui omnia perfecta sibi reddiderit, ex his quasi fontibus artem sibi haurire, qua ira vel instigetur, vel leniatur, ad miserationem homines impellantur, animorum habenae teneantur. Hoc instrumento, ad omnem usum reposito, qui ad dicendum armatus venire velit, illum Dialecticis, Peripateticis, ceteris philosophis instituendum se tradidisse, perquam utile esse. Hac sermonis via quomodo ad membrorum solam aequalitatem diuertat Messala? Hinc non tantum elocutionis laude, verum quoque inuentionis Peripatetici erunt afficiendi. Quae quidem sententia, quanto minus obscurum, in consequentibus de locis dici, tanto profecto patet apertius. Itaque respiciamus ad orationem fusam. Redeundum enim ad hoc videtur, cum illud aequale nos non adiuvat. Hic redit in memoriam Heineccius, qui fusam eam dicit orationem, *quae vel incisim, vel membratim procurrat*. De Fundam. Stili p. 84. Illud vero incisim et membratim loqui potest quidem fusae nomen non male accipere, modo recte intelligatur; sed Heineccium, dicto loco, meliora iam docuit Gesnerus, quod ad incisa et membra pertinebat, addiditque is minime pauca exempla, quibus nos adiicimus de membris Sallustii haec: (de B. Cat. sub fin.) *Interea Caecilina cum expeditis in prima acie versari: laborantibus succurrere: integros pro sauciis arcessere: omnia prouidere: multum ipse pugnare: saepe hostem ferire.* et Ciceronis illa pro Roscio c. XXIV. *lane pulcra: sua quemque fraus et suus terror maxime vexat: suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suae malae cogitationes, conscientiaeque animi terrent.* itemque Dianae illam descriptionis partem, Deae venustate dignae (Verr. III. 34.) *Sagittae pendebant ab humero: sinistra manu retinebat arcum: dextra ardentem facem praeferebat.* Idemque incise loquitur
de

de Paradoxis prope ad finem: *filiam quis habet? pecunia est opus. Duas? maiore. Plures? maiore etiam.* Commata cum membris suauiter miscet: (Verr. IV. XXIX.) *Iubet iste posterius ad se reuerti: mirum illi videri. mittit iterum non redditur. ipse hominem appellat: rogat, ut reddat.* Largiter haec sunt excerpta, ut appareat, qualis ex mente Heineccii sit oratio fusa; quae si non melius, at distinctius soluta dicitur ab aliis. Vid. Strebæus de Verborum Elect. p. 146. sq. Ego vero impetrare a me non possum, quin mihi persuadeam, apud veteres fusam orationem aliter nonnunquam capiendam esse, atque ab soluta, quae dicitur, eademque non vorsa, sed vinctae atque in orbem circumactae opposita orationi, parumper disiungendam. Sicuti enim in vulgus notum est, fusa dicere illum, qui nec rerum apparatu careat, nec verborum copia egeat: ita, si quid intelligo, fusam orationem ei tribuendam esse, qui fusa dicat, vero est simile; nec fuscum genus, ut credo, vincto et circumducto, sed contorto asperitatieque opponi solet. Quod ut credatur, exemplorum debet collectio efficere.

§. IX.

*Veteres
qualem fu-
sam appel-
lent.*

Locus Ciceronis, quem lubenter sequimur, primus se offert, qui inuenitur de Orat. II. 15. *Verborum autem ratio, et genus orationis fuscum atque tractum, et cum lenitate quadam aequabili profluens, sine hac iudiciali asperitate, et sine sententiarum forensium aculeis persequendum est.* Fusam habemus orationem, quae asperitati opposita, nominetur lenis atque tracta. Et licet haec verba, ob diuersam et ab antecedentibus abhorrentem verborum constructionem, Tullii interpretem paullisper remorentur; quia idcirco fit, ut elegantissimi scriptoris mens tecta quodammodo videatur: vere tamen si iudicare

carere volumus, illa verborum quasi discordia non spero, modo nobis non obest, sed prodest quoque in eo, quod diligentius ad illa, quae prius dicta sint, attendimus. Vnde discimus, loqui Ciceronem de historia illa, quae scribatur more paene rhetorico. Hinc discernitur ab ea, quae sine vllis ornamentis monumenta solum temporum, hominum, rerumque gestarum relinquat. (cap. XIII.) Inde quoque exornatorem rerum, non narratorem, qui abstinens concisa et angusta philosophorum disputandi ratione, (cap. XIV.) ita loquatur, vt hominibus, qui non sint eruditissimi, familiaris habeatur, quique orationis flumine et varietate gaudeat, (cap. XV.) hunc igitur rhetorum praecipis instructum amplificatorem quas leges in componenda historia fitas ante oculos habere deceat, enucleari intelligo. Quamobrem dubitandum non est, quin de copia, eademque ampla, et partim verborum delectu, partim lenitate ornata praecipiat. Itaque orationem fusam eandem putes, quam copiosam, ornatu elocutionis adiecto. Etenim tracta simul est, quae fusa dicitur. Tractus autem orationis lenis et acquabilis desiderat *verborum suauem politumque habitum*, monente ibidem Tullio c. XIII. Atque ex his nunc potest intelligi, tractam et acquabilem orationem apud Ciceronem respondere fusae et aequali, quae apud nostrum tribuatur Peripateticis. Est enim vtraque fusa, aequalis, communibus sensibus accommodata: vtraque etiam breui et adductae orationi dissimilis: neutra denique aspera, siue pugnax. Quare fusam de copia explicemus, sit ea siue in membris et incisis, siue in periodis. Quod amplius possumus etiam confirmare, si cum celebri Heineccio in gratiam prius redierimus, vt quem ante offenderimus, cum fufum dicendi genus de membris et incisis dici nollems. Neque vero tum omnem eius sententiam negauimus; modo cupiebamus ostendere, nequaquam fufum illud orandi genus in solis

G

mem-

membris, vel incisis ponendum esse. Vid. STREBAEVS l. c. p. 238. Hic affert periodon, quae constat quinque membris, quorum vnumquodque binis incisionibus diuidit. Ipsum autem locum perspicuitatis causa quid prohibet addere? *Si auctoritates patronorum in iudiciis valerent, ab amplissimis viris L. Cornelii causa defensa est: si usus, a peritissimis: si ingenia, ab eloquentissimis: si studia, ab amicissimis et cum beneficiis cum L. Cornelio, tum maxime familiaritate coniunctis.* Equidem primum et extremum membrum in binas incisiones diuisa nolim, nec quinque, sed quatuor membra numerem: reliquam sententiam promptus ingredior. Ita modice quoque dissentimus ab HEINECCIO. Non pertinaciter negamus, de membris deque incisis fusam dici: tantum id cupimus probare cuius, veteres fusâ oratione designasse simul copiam. Vt enim Tullius, loco laudato, et Herodotum et Thucydidem profert, qui parci fuerint in struendis periodis, in membris vero fundendis frequentes: ita vtrumque cum Xenophonte, qui studiosior est periodorum architectus, ob eloquentiam rerumque frequentiam quoque laudat. Postremo Timaeum commendat, sententiarum varietate abundantissimum, et ipsa compositione verborum non impositum. (c. XIII. l. c.) Talis historia munus est oratoris. (c. XV.) Talem genus orationis fusum ornat. (ibidem) Itaque viro elegantissimo ex parte nunc conciliati, dum concedimus, in oratione soluta copiam reperiri posse, qualis e. c. Herodoti est; transimus ad veteres, videbimusque, num quâ ratione nostram sententiam stabilire queamus. Quod vt fiat, iterum Tullii monumenta percurramus; in quibus suppeditat locus, qui nos bene adiuuet in Orat. c. XXX. De se ipse loquitur Cicero, seuerè retractans: *ieiunas huius multiplicis, et aequaliter in omnia genera fusae orationis aures civitatis accepimus: easque nos primi, quicumque eramus, et*
quar.

quantulumcunque dicebamus, ad huius generis dicendi, audiendi incredibilia studia conuertimus. Quantis illa clamoribus adolescentuli diximus de supplicio parvicidarum? quae nequaquam satis deferbuisse, post aliquanto sentire coepimus. Quid enim tam commune, quam spiritus uiuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis? Ita uiuunt, dum possunt: ut ducere animam de coelo non queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangerat: ita iactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita postremo eiiciuntur, ut ne ad saxa quidem conquiescant, et quae sequuntur. — Nec uero hic unus erat ardor in nobis, ut hoc modo omnia diceremus. Ipsa enim illa pro Roscio iuuenilis redundantia multa habet attenuata, quaedam etiam paullo hilariora. Hic ne uerbum quidem addo. Clara res est, et perfecte constituta Reliqua curo. Nam illud audiendum est in Bruto c. XXXI. Non sine causa, propterea quod istorum in dialecticis omnis cura consumitur: uagum illud orationis, et fufum, et multiplex non adhibetur genus. Tuus autem auunculus, quemadmodum scis, habet a Stoicis id, quod ab illis petendum fuit: sed dicere didicit a dicendi magistris, eorumque more se exercuit. Quod si omnia a philosophis essent petenda: Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. Idem fere iisdem haberes uerbis, quod est in sermone Messalae. Dialecticis enim fufum dicendi genus non conceditur: Peripateticis facilius tribui posse dicitur. Sic Quintilianus quoque, ut a Tullio discedam, fufum dicit Aescbinem magis; quoniam copiosior sit Demosthene, in quo nec quod desit, nec quod redundet, inuenias. Instat X, 1. Sed diximus non modo copiam requirere fufum loquendi genus, sed a contorto etiam seiungi. Quod ita euincendum est, ut nostrae interpretationi minime repugnare iudicetur. Est uero contorta oratio non diuersa ab acri, siue uehementi (uid. Orat. c. 20.) Non enim contortam intelli-

go, quae per ambitum circumducta quasi contorqueatur, sed quae, ut hasta motu, ita celeritate pronuntiationis, breuitate feruida, repentina interrogatione, subita responsione, tempestiua repetitione, non inepta dissolutione, gradatione, aut aliis impetus oratorii artificii vim, penetrantem in animos, consequatur. Ita saltem fallaces conclusiunculae appellantur *contorta et aculeata, quaedam sobbismata*. Acad. Quaest. IV. 24. Nec de alia re, nisi de acutis et ad persuadendum siue breuitate, siue fraude valentibus loquitur conclusionibus Cicero, ubi *contortiones orationis appellat* de Fato c. 8. Philosophus vero ubi argumenta contorquet fraudulenter: nonne ibi acer, vehemens et fortis pugnabit orator? Huic fidem interpretationi facit de Archilocho QVINCTILIANI iudicium lib. X. I. *Summa in hoc vis elocutionis, cum validae, tum breues vibrantesque sententiae, plurimum sanguinis atque nervorum*. Eadem enim ratione, qua contortae, vibrantes dicuntur sententiae. An, si de vineta, quam de contentione dicendi, malumus accipere orationem contortam: nonne illa quoque uti potest orator in concitando et permouendo? Tullium certe, cum maxime impetum oratoris secutus est, tum video nunc soluta, nunc vineta vltimum esse oratione. Pro Roscio Am. c. 20. In Verr. II. 51. III. 35. 39. 40. 41. Idcirco remanet in sua oratione lenitatis nonnihil, tamen copia insit; de quo utroque genere interdum loquimur, cum solum nuncupamus. Quae cum ita se habeant; quis non videt, recte a nobis Messalam censeri Peripateticis tribuisse copiam, lenitate quadam ornatam, quae ab arguta Diasticticorum breuitate aequae distet, atque ab aspera et contorta Academicorum pugnacitate? Sic Tullius tribuit Stoicis genus sermonis non solum ac profluens; eodemque ordine progreditur ad Peripateticos, quorum studium magis aptum oratori dicit; et propterea incredibilem dicendi vim Carneadis vehementer

ter expetendam esse docet. (de Orat. II. 38.) Si quis autem est, qui existimet, fecunditatem interpretationis nostrae, qua oratio fusa duplicem gerit significatum, minus esse approbandam, quia lenitas potius tractam, siue aequabilem attingat: ille sciat, nos ipsi lubenter consentire; adiunxisse autem lenitatem fusae, quod vel opposita contortio id fieri coegerit, vel fusa tracta simul et aequabilis esse non modo possit, sed Tullii praecepto, apud historiarum scriptores, quoque debeat.

§. X.

At quaeret fortasse quispiam, quid fiet sic de oratione aequali? cum *Oratio ae-* ante dictum est, eam nec fusam esse, nec nomen eius apud alios occur-^{qualis.} rere. Si dicendum, quod sentio, equidem nullus dubito, aequalem apud nostrum esse, quae a Tullio aequabilis nominetur. Primum enim utriusque verbi potestas non genere, sed forma differt, ideoque commutari facile possunt, sicut pleraque alia, quae vno genere comprehenduntur. Prosperam fortunam omnes cum Cicerone aequabilem vocamus, quam latine aequalem quoque dixeris? Deinde ad intelligendam aequabilitatis notionem, quae conueniat etiam aequalitati, viam nobis aperuimus et strauimus eo, quod de fusa oratione diximus. Nam sicut fufum genus inter minutum, siue arctum, et inter redundans, et vim dicendi esse apparet: ita aequabile reperitur inter imbecillitatem et gracilitatem, interque contentionem et asperitatem. Sic *temperatam* illam vocat aequabilitatem Cicero de Offic. initio. Quare oratio aequabilis sit illa quidem copiosa, nec tamen nimium exsuperans, non ieiuna, non fluctuans, non pugnans, non verborum numerorumque ornata carens. Talis enim profecto est, quam ipse aequabilem dixit, Tullii moderatissima et iucundissima de Officiis disputatio. Atque huiuscemodi procul dubio illa iudicanda, quam aequalem vocat Messala: copiosa, quia est fusa; non redundans, quia laudibus cohonestata et commendata; non ieiuna, quod adstrictae atque exili dicendi rationi opponitur; non fluctuans, cum aequaliter constanterque ingreditur; non pugnax ideo, quod singulatim narratur pugnacitas; non denique siue numeris leniter suauiterque cadentibus, alioqui fusa et aequalis esse non

possit. Scilicet amice inter se conueniunt aequabilitas, et apta verborum collocatio, quae *lenis orationis tractus* nuncupatur de Oratore II. 13. Neque aliter hoc esse potest, quatenus ex copia nascuntur periodi, antitheta, et paria cum paribus, vel contraria cum contrariis posita: ex his autem numerosa plerumque, necesse est, ut existat oratio. Huic generi, ut opinor, similis est apud Sallustium illa Caesaris oratio: quam, si cum Catonis sententia contuleris, videbis lenem esse, non pugnacem; si copiae rationem habueris, fusam, non exilem; verba si cogitaris, aequalem, non hiuleam; ad numerum si attenderis, membris et periodis, quamquam his quidem oppido paucis, suauem, non aut solis membris fluxam, aut per incisa procurrentem. Neque vero dicimus, hanc vel a Caesare sic habitam esse, vel ad Peripateticos referendum esse Sallustium: sed exempli loco eam ponimus, quo aequalitatis notio illustretur. Iam vero ad interpretandum nihil superest, quam ex tribus propositis quod erat vltimum, ex communibus ducta sensibus oratio. Quae vero ex communi sensu, cuius intelligentiam, tam reconditam et difficilem, quam ignoratam vulgo et perperam neglectam, oratori vult inesse CICERO (de Orat. II. 16.) et QVINCTILIANVS, (lib. I. 2.) sumta est oratio, ea, ut breuis sim, conuenit cum popularitate. Haec autem nihil est aliud, nisi studium retinendae et exprimentae naturalis hominum facultatis et intelligendi et expetendi, qua continentur istae, ut nonnulli loquuntur, notiones; quae cuique cum altero sunt communes. Etenim illae versantur in sentiendi, cogitandi, imaginandi, iudicandi, ratiocinandi facultate, hominum generi ab ipsa natura tributa; quae tamen, ut a rhetore spectatur, doctrinae quadam ratione et conformatione aucta esse possit et perpolita. Non enim id, quod populare dicitur in arte, respuit omnino doctrinae speciem, quippe aliqua etiam est institutio, quae populi plebisque sit propria, quae illa in dicendo popularitas dirigatur. Sit vero populare, non modo in rebus, sed etiam in verbis, ut rerum argumentorumue siue materies, siue tractatio in populi captum cadat, et verba dicendique torum genus conferuetur, quod tantum a scholis et cuiusque artis interiori habitu recedat, quantum ad peruulgatum linguae usum, agrestem non dico et plebeum, sed vrbantum et cultiorem scienter continenterge inclinet. Quo quidem in negotio veteres habemus eximios magistros pariter, atque

cum filium impense ad Peripateticæ philosophiæ studium, diuturnumque usum hortari eodem loco, quo virtusque orationis facultatem excolendam doceat augendamque: (de Offic. initio) non moror, *Stoicos syllabatim dixisse, Aristotelem vero flumen orationis aureum fudisse*, ut apud eundem est in Quaestionibus Acad. IV. 38. nolo in medium afferre, *Aristotelem adolescentes, non ad philosophorum morem tenuiter disserendi, sed ad copiam rhetorum, in viramque partem, ut ornatus et uberius dici possit, exercuisse, eundemque locos, — quasi argumentorum notas tradidisse, unde omnis in viramque partem traheretur oratio*: (in Orat. c. 14.) hoc unum laudo ab eo dictum: *nec latius, nec copiosus de magnis variisque rebus sine philosophiâ posse quemquam dicere.* (ibid. c. 4.) Quam laudem, sane commemorabilem, facere non possumus, quin ibi Peripateticorum propriam dicamus. Noli enim de vnâ Academiae spaii capere, quoniam non modo horum, sed et *aliorum philosophorum disputationibus et exagitationis maxime orator est, et adiutus.* (ibid. c. 3.) Hi alii, qui laudantur, certe non sunt Stoici. Nam eos plerumque despicit, quod anguste exiliterque dicant. — Nec sunt Epicurei, nullam in dicendo laudem consecuti. Non denique Cynici, aut Sceptici, quorum alteri verecundiae inimici, alteri quid bene dicere sit ignorantes, et num quis bene loquatur dubitantes, dicendi auctores esse non possunt. Quocirca reliquos video Peripateticos, quorum praeceptis, et exercitationibus formatum velit oratorem, ut *uberitatem et quasi filiam dicendi ab illis ducat.* Nec vero fufum, id quod exquirimus, totum continetur copia; sed adiunctum sibi habet quiddam lenitatis. Est enim fufum simul tractum et aequabile; unde lenitudo quoque sit, necesse est. Atque in hanc sententiam en tibi Tullium de Peripateticis differentem: *Quamquam et philosophi quidam ornate locuti sunt, (siquidem et Theophrastus diuinitate loquendi nomen inuenit, et Aristoteles Isocratem ipsum lacessuit, et Xenophontis voce Musas quasi locutas ferunt —) tamen horum oratio neque nervos, neque aculeos oratorios, ac forenses habet. Loquuntur cum doctis, quorum sedare animos malunt, quam incitare.* (in Orat. XIX.) Quodsi Aristoteles et Theophrastus, de rebus placatis, ac minime turbulentis, docendi causa, non capiendi, loquentes iudicia.

iudicialium orationum asperitate vique non videntur: lenem illorum quidem orationem dici posse, in aprico est; de qua illud valeat, quod eodem loco de philosophorum oratione dicitur: *nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil atrox, nihil astutum.* Apposita vero etiam Messala, cum Stoicis adstrictam adiudicasset orationem, quae acumine haud destituta, ad docendum vel maxime apta est et composita; Peripateticis lenitatem, ad animos hominum alliciendos et conciliandos utilem, ac potius necessariam, assignavit, adiecta insuper pugnacitate Academicorum. Video enim Antonium illum suae in dicendo facultatis similiter has tres rationes constituisse: vnam conciliandorum hominum, alteram docendorum, tertiam concitantorum; quarum trium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim desideraret, uoniam necesse sit, ut is, qui nobis causam adiudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. (de Orat. II. c. 29.)

§ XII.

Deinde dictum fuit, orationem aequalem numerorum apte concin-^{etitur} neque cadentium suauitatem non modo non respuere, sed sine illa ^{ne oratione ac-} facile quidem esse posse. Natura enim ipsa cum quasi hominum oratio ^{quali.} nem moduletur, in omni verbo ponens acutam vocem, nec vna plures, nec a postrema syllaba longe remotas: qui variet inter se mutetque verba, horum sonum vel intendendo, vel remittendo, atque sic naturam, optimam vbique magistram, sequatur, eundem numerosa quodammodo vsurum esse oratione, nihil dubitandum est. Huic rei etsi argumenta sunt Nepos, Caesar et Iustinus, in genere historico satis clari, nec in numero contemnendi, nolumus tamen committere, ut, de Peripateticis quomodo talis oratio laudetur, praeteriisse videamur. Prouocamus autem cum ad suauitatem, Aristoteli, vel huius institutorum aemulo, Theophrasto laudi magnae dari solitam, et a QVINCTILIANO vtrique Instit. X. I. et ab ipso TVLLIO saepe, nominatim huic ad Trebatium cap. I. illi vero de Fin. lib. I. 9. et toti sectae cap. XXXI, in Bruto, ubi Academicorum et Peripateticorum familia simul praedicatur pro
H
eo,

eo, quod horum *in doctrina atque praeceptis differendi ratio coniungitur cum suauitate dicendi*: tum vel maxime nitimur praeceptionibus de numerosa oratione, quas suo tempore per diligentem tractauit, suisque discipulis non tam ad audiendum, quam imitandum et faciendum ipse reliquit Aristoteles; vt intelligere licet ex arte Rhet. lib. III. 8. Est haec, quod nemo negabit, peruetus hominum consuetudo, vt, si quam magistri artem, aut praeceptionem eximie professi sint, eam discipuli quoque haud raro magni facere, et retinere instituant. Id cur apud Peripateticos hac quidem in re accidisse negemus, neque natura hominum, sui semper similis, nec, quae de libris Peripateticorum veterum aut accepimus, aut seruata videmus, in causa esse possunt. Leg. Tullius in Orat. c. 51. 172. Adde catalogum Peripateticorum apud Fabricium in Bibl. Graeca lib. III. p. 271. Quare sine dubio credibile, quales sint Aristotelis praeceptiones, talem fere orationem amatuos fuisse huius cultores, praesertim cum negligendi, aut contemnendi causae ipsis non fuerunt. Quod enim hodie videmus, non nullos, paucos illos quidem, sed eo magis efferendos laudandosque, reperiri viros doctos, qui, versatis studiose philosophorum libris, male plerumque scriptis, horum peregrinitatem non ipsi modo cauerint, sed etiam cultioris et multo melioris dicendi generis hortando, praecipiendo, praeuendo auctores extiterint: illud profecto vel parum saepe fit, vel in Aristotele nec locum habuit, nec a Peripateticis ita fieri oportuisse, quisquam dixerit. Neque enim Aristoteli aut probabilis defuit oratio, aut ii fuerunt Peripatetici, qui cum paucis, quorum etiam nunc superbae sunt reliquiae, dicendi praecepta, vel laudabile scribendi genus spernerent, comitae terlaeque, qualem Aristoteles praeceperat, orationi barbaras et ne fando quidem auditas voces anteferrent, aut benedicendi scribendique rationem vanam, inutilem er, vt ipse cum eiusmodi loquar hominibus, minus intelligibilem dictitarent,

§. XIII.

Item horum oratio fuit popularis. Horum Peripateticorum, quorum dicendi curam in exemplum quin proponeremus, omittere nolimus, postremo commendata est popularitas; quae nunc vnde sit, breuiter adiungemus. Duplex illa erat: altera
in

in verbis, altera in de rebus. Hanc, ut nihil iam de locis proferam, quibus Messalae, ut videtur, iudicio bene oratio fieri popularis dicitur, laudat in iis Cicero (de Orat. II. 38.) *Nostra oratio multitudinis est auribus accommodanda, ad oblectandos animos, ad impellendos, ad ea probanda, quae non aurificis statera, sed quadam populari trutina examinantur.* — Critolaum, — puto, plus huic studio nostro prodesse potuisse. Erat enim ab ipso Aristotele. Vtraque Stoicis et aliis philosophis deesse; Peripateticorum vero et Academicorum disciplina hac parte magis coniuncta esse oratori, ostenditur a TULLIO de Orat. III. 18. Ad haec, idem tam prudens orator, quam intelligens rhetor, Aristotelem et Theophrastum scripsisse, proditum reliquit literis, quo pacto sensibus hominum, ac mentibus oratio accommodaretur, de Or. I. 13. Et Aristotelem oratorem popularem formasse, quis nolet concedere, si quidem secum cogitarit, quam commode ad hanc dicendi virtutem, qua, haud scio, an melior alia sit et iucundior, ipse animorum perturbationes persecutus sit; quam accurate, mores in auditoribus spectandos esse, docuerit; quam populariter denique res quasdam explicauerit, ut de iis, quae fieri possunt, aut non possunt. Conf. lib. II. de A. Rhet. Reperi etiam Aristotelem, ut ob alias virtutes, ita ob perspicuitatem, quam omnino attingit popularitas, laudatum cum discipulis a Dionysio Halicarnasseo. Παραληπτέον δὲ καὶ Ἀριστοτέλη εἰς μίμησιν τῆς τε περὶ τὴν ἐμνησίαν δεινότητος, καὶ τῆς σαφηνείας, καὶ τῆς ἠδῆος καὶ πολυμαθῆς. τούτο γὰρ ἐστὶ μαλίστα παρὰ τὰ ἄλλα λαβεῖν. Φιλοτιμώμεθα δ' αὐτὸ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐντυχεῖν, ἕδε ἐλαττοῦς ἂν σπαθῆς ἀξίως. *Imitandum quoque est Aristoteles, cum ob summam, quam in elocutione adhibet, dicendi vim, et perspicuitatem; tum propter iucunditatem et multarum rerum perspicientiam. Hanc enim maxime ab eo licet discere. Huius autem discipulis enixe quoque operam demus, pari studio non indignis.* Vid. ed. Sylb. T. II. p. 70.) De qua laude nihil praeterea addimus, quo facilius veniam impetremus, breuiter hic et in transcurfu quasi adscribendi, quae paullo ante idem scriptor de Pythagoricorum studio habet, ne quis forte hos saltem ab antiquis spreto, et ab oratoris vsu remotos existimet. Ἦν φιλοσοφῶν δ' ἀναγνώσειον τὰς

τε Πυθαγορικῆς, τῆς σεμνοτήτος καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν δογμάτων ἐνεκεν
 ἔμην ἄλλα καὶ τῆς ἀπαγγελίας μεγαλοπρεπεῖς γὰρ τῆ λέξει καὶ
 ποιητικοί. καὶ ἔδο παραλείπει τὴν σαφειαν, ἄλλα κεκραμένη τῆ
 διαλεκτῶ χρωμένοι. *E philosophis legendi sunt Pythagorici
 propter grauitatem, et mores, et sententias: nec orationis quidem
 habitus spernendus. Nam magna et poetis decora est oratio
 illorum. Nec migrant perspicuitatem, sed mixto loquendi modo
 viuuntur. Itaque hos, non quidem reticendos, sed aliis paullo alieniores
 a Dialogo nostro, in oratoris instrumento satis sit, breuiter attigisse.*

Ceterum hic et Aristotelem, et Theophrastum ob ethicen egregie tra-
 ditam laudare possem, et separatim demonstrare, quantopere ob eam vnā
 disciplinam Peripatetici ab oratore aestimari mereantur. Sed de vsu ethices
 locus erit quaestioni, vbi de recentioribus philosophis loquemur; hic
 breuitatis studio Vossii modo suffragium exhibeo, cuius auctoritate
 nos palam nitamur, qui idem ab aliis latentius factum vidimus. Sen-
 tentia eius Instit. Orat. lib. 1. c. 2. 2. haec est: *liquet eum, qui orator
 est futurus, duabus inprimis disciplinis imbutum esse oportere, Lo-
 gicis, vt argumentandi sit peritus, et Ethicis, quo virtutes vitiaque
 norit, et perspectum habeat, quod homines ad spem, metum, iram
 concitet.* Si ergo ethice necessaria est oratori, et Peripatetici hanc
 professi sunt, non potest abesse, quin ob eam hi fuerint commendan-
 di. Ac de Peripateticis quidem diximus. Academicorum vero quae,
 et qualis sit pugnacitas, hoc tempore longum est narrare. Placet enim
 finēs, quibus disputandae rei inclusa est tractatio, transgredi-
 undo longius non excedere.

ULB Halle

3

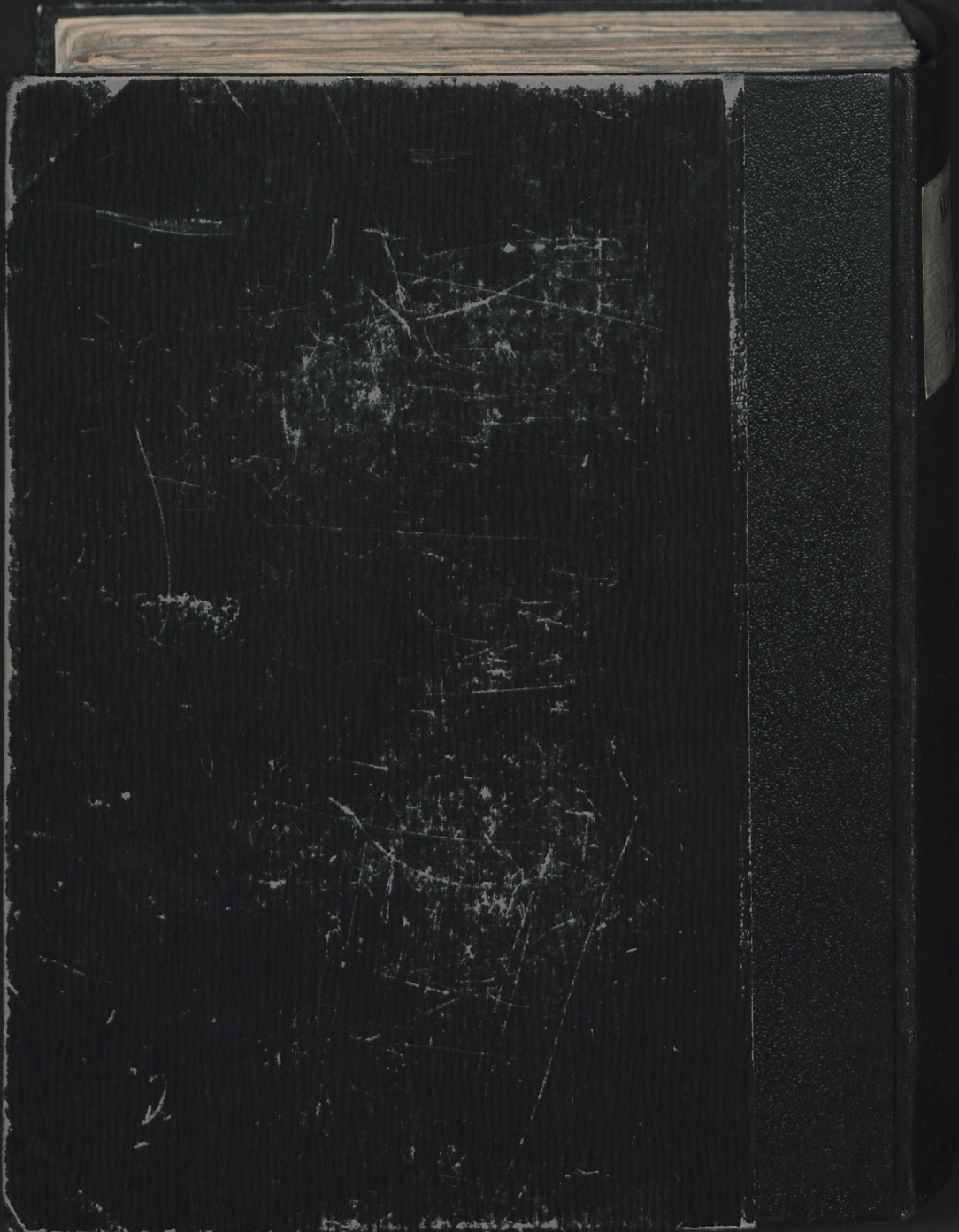
004 057 996

v298

56

427 DE 1928 K 944 L517

ORATORIS INSTRUMENTO
PHILOSOPHICO
AD CAP. XXXI. DIALOGI
DE
CORRUPTA ELOQVENTIA

INTERVM DISPVTABIT
THEODORVS IOANNES ABRAHAM
SCHÜTZE

A. M. SCHOLAE VITEBERGENSIS CON-RECTOR

D. MAII MDCCLXIX.

H. L. Q. C.

RESPONDENTE

CAROLO GOTTLIEB VVALTHERO

OELSENGRVNDO MISN. THEOL. CVLT.

VITEBERGAE
EX OFFICINA GERDESIANA.

1769

